

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-548-8-8>

THE IMAGE OF UKRAINE IN THE POETRY OF PAVLO GRABOVSKY

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ГРАБОВСЬКОГО

Lavreniuk V. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Information Activities and Media
Communications
Odessa Polytechnic National University
Odesa, Ukraine*

Лавренюк В. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної
діяльності та медіа-комунікацій
Національний університет "Одеська
політехніка"
м. Одеса, Україна*

Національна ідея найчіткіше, найвиразніше, найгостріше доноситься до людського мозку й до серця людини саме засобами літератури й мистецтва, які мають сильніший, безпосередніший вплив на людину, ніж наука й публіцистика. Вони впливають на емоції й почуття, а в справі виховання громадянина, національної свідомості особистості «першорядної ваги набирає те, щоб знання пройшли через серце, відбилися в особистому духовному світі людини» [4, с. 205]. І саме література, в першу чергу, поезія, вчить людину відчувати. Те ж, що глибоко відчуте, вистраждане, виношене, стає переконанням, світоглядною засадою. Отже, національна ідея і сприймалася, перш за все, завдяки могутньому впливові такого гостро емоційного засобу виховання, як література, як лірична поезія. В умовах переслідування усього українського, в умовах відсутності української держави, освіти рідною мовою, науки, функціонування будь-яких політичних чи наукових українських інституцій нашої літературі «не доводилось бути тільки «мистецтвом слова», вона була ще в більший мірі, ніж література російська, зразу всім: політичною трибуною, філософією, криком, плачем, стогоном поневоленої народної маси» [1, с. 172]. Таку оцінку їй дав академік О.І. Білецький.

Зрозуміло, що українська національна ідея доносилась у літературі до читача, перш за все, через ті твори, в яких виникав образ рідного краю – України.

Поруч із Т. Шевченком і М. Старицьким, Франком і Лесею Українкою художньо і найдовіреніше створив у своїй поезії образ України Павло Грабовський. Цей образ став наскрізним у його поезії.

Своєрідність образу України в поезії Павла Грабовського полягає в тому, що батьківщина весь час постає перед зором поета під час трагічної розлуки з нею, на сибірському засланні. Отож, образ рідного краю стає для нього і джерелом радості, і джерелом смутку, туги.

Показові вже назви віршів, присвячених Україні: «У сні», «Прокид», «Омана», «Сон», «Україна приснилась мені...». Як правило, твори ці побудовані на контрасті між сном, у якому до поета приходять образ рідного краю з милою його серцю прекрасною природою, сповненою гармонії, та пробудженням у чужому краю, на засланні, жорстокою реальністю, сповненою дисгармонії, дискомфорту.

В першій частині вірша «У сні» зустрічаємо цілий ряд пейзажних образів, побутових зарисовок, образів рідних, милих поетові людей-трудолюбів. І всі ці картини сповнені тихої радості, умиротвореності, щастя від спілкування з природою та від того, що відчуваєш красу праці і спочинку після неї, красу цілого білого світу:

*Любо, привільно
В тишу гулять...
Верби прихильно
Гнуть ся, шумлять
(...)
Сяють зірничі,
Спустилась ніч;
Поверх дзвіниці
Вищує сич ... [2, с. 236–237].*

А в другій частині вірша, власне – в кінцівці його – різкий контраст, що досягається використанням образів гостро трагедійного забарвлення:

*І я прокинувся
Тяжко зі сну,
Неначе ринувся
Знов у трину:

Тьма наді мною,
Стужа дійма,
А за стіною
Виє зима [2, с. 237].*

У вірші «Україна приснилась мені...» тужливий настрій автора, викликаний знову ж контрастом між образами величавого гаю, вільної пташки, чорнобривої дівчини, що ламає жоржину, які прийшли у сні й символізують красу України, та засланською дійсністю,

увиразнюється, підсилюється вживанням фігури епіфори: «Та не легше було мені, друже!», яка, дещо видозмінюючись, завершує кожну з трьох строф поезії: «І не легше було мені, друже!», : «Та мені не полегшало, друже!» [2, с. 233].

У вірші «До сестри» рідної України з її чарівною природою, образами рідних людей, що символізують взагалі красу вільного, щасливого життя, протистоять образи чужого краю, образ тюрми, і конкретної, в якій переважає автор. і символічної, якою є вся російська імперія:

Де Україна?

Боже... нема...

Інша країна,

Степ та тюрма [3, с. 294].

Для цих віршів характерні м'яко сумовиті тони, акварельні барви, тихо роздумливі інтонації.

Та є у Грабовського вірші більш узагальнюючого плану, з яких постає не тільки рідна домівка, не тільки рідне поле й гай, не тільки образи найрідніших людей, матері й сестри, а вже вся вітчизна, зневажена, ганьблена, топтана царизмом, а проте горда й нескорена, як і її сини-борці.

Поет зіставляє долю України з долею інших земель і країн і ставить болоче, трагічне питання, страждаючи від того, що доля рідного краю невизначена, сумна й нещасна: «Мій рідний краю, де ми, що ми?» [2, с. 226].

Воночас Грабовський не втрачає віри у «високість духа» українського народу, в те, що він і його нащадки «позбудуться... горювання, Наздоженуть загальнолюдський рух!» («Народові українському») [2, с. 294].

Говорячи про образ України в поезії Павла Грабовського, не можна не звернути уваги й на таку проблему, як історичний процес в оцінці поета. Вона ставиться й розв'язується у віршах «До Богдана Хмельницького», «Кричимо ми бучно...», «З думок сучасних».

У вірші «До Богдана Хмельницького» відчутний типологічний перегук із Шевченковою творчістю, спільність поглядів Грабовського й Шевченка на діяльність гетьмана, на історичне минуле України, на акт Переяславської ради та його трагічне значення для подальшої долі України. Грабовський розуміє всю складність історичного часу, в який діяв Хмельницький, і тому не стільки судить його, скільки намагається дати йому об'єктивну оцінку, виходячи з особливостей епохи суперечливої, драматичної доби.

Люблячи свій народ активною любов'ю, поет бачить сувору реальність – рабський стан українського селянина, основи нації. Поет вважає, що першочерговим завданням мистецтва є не оспівування минулого, а настійне звернення до сучасності, виховання громадянської самосвідомості в народі.

Очевидно, Грабовський усе ж недооцінює тут роль історичних традицій, пам'ять про минуле, які вчать сучасника бути свідомим громадянином. Але можна зрозуміти Грабовського, громадянина-патріота, в його нестимо полум'яній любові до України, з його прагненням жити для неї саме в сьогоднішніх справах, у сьогоднішній щоденній роботі заради волі рідного народу, який треба піднімати з рабського стану до рівня свідомого хазяїна своєї долі, будівника своєї країни, творця своєї долі. І думку свою, повторюємо, висловлював вкрай загострено, як це, врешті, властиво істинній поезії.

Література:

1. Білецький О. І. Від давнини до сучасності : збірник праць з питань української літератури. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1960. Том I. 505 с.
2. Грабовський Павло. Вибрані твори. Київ : Держлітвидав, 1936. 358 с.
3. Грабовський Павло. Поезії. Київ: Дніпро, 1989. 382 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1971. 275 с.